

Műfészek-alappal ellátott gólyakosár, mint új fészkelőhely

Tanulmány

Készítette: Orbán Zoltán, Lendvai Csaba

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

A magyar gólyaállomány túlnyomórészt lakott területeken és elsősorban a kifeszültségű légvezetékek oszlopain fészkel napjainkban. Ezeken, valamint a külterületeket átszelő közép feszültségű "gyilkos" vezetékhalozaton ezres nagyságrendben pusztulnak el évről-évre csak Magyarországon. A szerteágazó probléma kezelésének egyik fontos elemét képezik azok a "gólyakosarak", melyek segítségével a fészek biztonságosan a feszültség alatt álló drótok fölé emelhetőek.

Az áramütés kockázata a fehér gólyákat már röpképtelen fióka korban is veszélyezteti. Sok állat már a szárnypróbálgatáskor szerencsétlenül jár, mert az oszlopfejekon közvetlenül a feszültség alatt álló vezetékekre épült fészkekből a kirepülés előtt álló fiókák szárnya könnyen a "drótokhoz" érhet, így zárva az áramkört, ami a madár testén keresztül folyva azonnali elhullást, vagy súlyos égési sérüléseket okoz.

A gólyakosár:

Az MME az egyik legfontosabb feladatáknak tűzte ki az áramütés problémájának a kezelését. Így született meg a gólyafészek-magasító állvány és a szigetelőpapucs, ami az első lépés volt közép feszültségű oszlopok keresztartóinak madárbaráttá tételében.

Az erre a célra tervezett gólyakosár két részből: fészkealapból és a fészkealapot tartó állványból áll, ez a megoldás mind a szállítást, mind a felszerelést könnyebbé teszi.

Az 1 m átmérőjű fészkealap vázát egy 4 × 6 cm-es és 100 cm hosszú zárt szelvény és egy erre merőlegesen álló szögvas alkotja, amit kör alakban keretez egy 5 cm széles, 3 mm vastag laposvas, és az egészet befedi egy 5 mm átmérőjű szálakból álló betonvas háló.

A fészkealapot tartó állvány 120 cm hosszú és 4 cm átmérőjű vascsövei egymástól 20 cm-re helyezkednek el, ezt a távolságot 2 db 4 x 3,5 cm-es rájuk hegesztett szögvas biztosítja. Ezek a fészkealap zártszelvényéhez hegesztett, függőlegesen álló, 20 cm hosszú és 6 cm átmérőjű vascső-csonkokba csúsztatva illeszkednek a gólyakosár vízszintes alapjához. 2 db azonos méretű szögvas alkotja a szerkezet az oszlophoz rögzítő "ellen-elmét", amit két 14-16 mm vastag csavarmenetes-szár szorít az oszlop két oldaláról egymásnak. A szabvány gólyafészke-magasító állvány függőleges, egyszálú oszlopokhoz készült, ezért lehetőleg ilyeneken használjuk. A szárra rácsúztatott kosár szinte mindig billeg a csövek közötti hézag miatt. Ezt

az új gyártású kosaraknál átmenő csavar rögzítéssel orvosoltuk, a régebbieknél ez utólag is megtehető vagy 2 db 120-180-as szög beütésével szüntethető meg.

Műfészek készítése:

Kihelyezés előtt a kosárra műfészket célszerű felhelyezni. Ez legegyszerűbben az alábbiak szerint készíthető el:

- Fűz vesszőből (legjobb a szomorú fűz), szőlővenyigéből vagy bármilyen friss, 1 cm-nél vékonyabb, rugalmas, egymással 20-40 cm-rel fedésben lerakott gallyból készítsünk mintegy 6-7 méternyi, 20-25 cm vastag köteget, amit 40-50 centiméterenként kössünk össze lágy, de erős (pl. 1,5 mm vastag) dróttal.
- A köteget a talajon kerékszerűen görgetve tekerjük fel, közben a "meneteket" dróttal arasznyi-kéтарasznyi szakaszonként szorosan rögzítsük egymáshoz.
- Amikor elkészült 100-120 cm átmérőjű műfészek, tapossuk középen kicsit bemélyedő alakúra, az esetleg hézagos részeket pedig gallyakkal tömjük be.
- A gólyakosárra rögzítés (legalább 5-6 helyen, "átmenő" drótozással), majd az oszlopra helyezés után a műfészek bemélyedő középső részét béleljük ki jól ledöngölt vékony gyepféglával, szénával, szalmával vagy a régi fészekből származó bélésanyaggal (azért a felhelyezést követően, mert így a fészekbélés nem potyog ki).
- A gólyakosárra épített, a valódihoz minél inkább hasonlító, átlátszatlan műfészek-alapra azért van szükség, hogy a gólyák felismerjék a potenciális fészkelőhelyet, amit tovább tudnak építeni és biztosabban foglalnak el. Az üresen kihelyezett gólyakosarakat gyakran évek, évtizedek alatt sem foglalják el a madarak, míg a műfészekkel kiegészítettek foglalási aránya és gyorsasága sokkal jobb.

Fotó: Serfőző József

A műfészek készítéséről készült videót a tanulmányhoz mellékeljük, illetve elérhető a youtube-on is: <http://www.youtube.com/watch?v=IIVCFfYCafl>.

Veszélyes fészek gólyakosárra helyezése

Nagyon fontos, hogy a fokozottan védett gólyafészekek áthelyezése előtt időben indítsuk el a zöldhatósági engedélykérést, mert ez a hivatalok túlterheltsége miatt akár hónapokig is eltarthat. Amennyiben erre elektromos hálózatban lévő oszlopon kerül sor, a természetvédelmi engedélyeztetéssel párhuzamosan fel kell venni a kapcsolatot az üzemeltető áramszolgáltatóval is. Fel kell mérni, hogy mennyi időbe telik a munka, mert ennek függvénye, hogy mennyi időre kell áramtalanítani a rendszert, ami pedig meghatározza, hogy hány nappal, illetve héttel korábban kell kiértesítenie a szolgáltatónak az áramszünetről a fogyasztókat.

A veszélyes fészek áthelyezésekor két megoldás közül választhatunk:

1. a régi fészek megtartása és darus átemelése (ez jóval munkagép-igényesebb, mivel az emelőkosaras autó mellett teherdaru is szükséges hozzá),
2. illetve ennek lebontása és gólyakosaras-műfészkes helyettesítése.

A nagyobb, több mázsás, akár évtizedes-évszázados fészkeket daru nélkül nem lehet egyben leemelni. A kézi lebontás ősszel a leggyorsabb, mert nincs összefagyva a fészek. A bontást lehetőleg fagymentes időben végezzük, mert egy több évtizedes fészek szétszedése egy órát is igénybe vehet, ami kőkeményre fagyott, vályogszerűen tömör állagú fészekanyag esetében jóval hosszabb is lehet. A munkát kis darabonként kézzel, vasvillával, kisbaltával végezzük, ügyelve, hogy ne legyen vezetésszakadás, illetve a lehulló darabok egyéb kárt, sérülést ne okozzanak. A feleslegessé vált régi fészekanyag eltakarítását forgalmas, balesetveszélyes helyen (úttest, járda) a bontás után azonnal meg kell tenni. A fészekmunkálatok előtt néhány nappal érdemes az önkormányzatot tájékoztatni és kérni, hogy közmunkások, szállító konténer vagy teherautó biztosításával járuljon hozzá a gyors rendrakáshoz. A legjobb megoldás az, ha a fészek darabjait egyből a szállító járműre dobálhatjuk.

Egy elsőéves fészek áthelyezése vagy egy új gólyakosár-műfészkes kihelyezése 30-40 perc alatt is elvégezhető. Egy több mázsás monstrum átemelése vagy lebontása (az alatta lévő ferde tartó leszerelésével), s az új gólyakosár felszerelése akár 2 óránál is több időt igényelhet.

BeNatur

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

**SOUTH EAST
EUROPE**

Jointly for our common future

A tanulmány a Be-Natur a Nimfea egyesület pályázata keretében készült, amit a Délkelet-európai transznacionális együttműködési program támogat.